

ej heller är i stånd att fatta sitt eget verkliga intresse. Sådana människor företer psykiska defekter – i svårare fall rena sinnessjukdomar – och blir då enligt den marxistiska synen föremål för speciell behandling." Förföljelsen av oliktankande i kommunistiska länder är alltså ingen avvikelse från den "sanna läran" utan i stället en logisk konsekvens av den.

Marxismens attraktionskraft idag kan väl ganska enkelt förklaras med att det religiösa och ideologiska vakuum Väst fn upplever utgör ett tacksamt spelrum. Djupt i varje människa finns en Atlantis-dröm, längtan efter ett ursprungligt, gott idealtillstånd. Marxismen innebär en hänsynslös exploatering av denna föreställning, och i Tage Lindboms historiska facit står det, att marxismen-kommunismen är det fullständigaste uttrycket för den mänskliga strävan att upprätta "människoriket" på jorden, ett Utopia där människan har gjorts till gud. Samtidigt

som hon där förutsättes tillfredsställa sina upphöjda, egoistiska intressen, skall hon också fungera som en altruistisk tjänare till sin nästa. Detta är en ekvation, som med pinsam tydlighet framstår som olöslig. Frågan är bara när detta skall gå upp för den tappra och inflytelserika skara som i väst ännu klamrar sig fast vid de marxistiska dogmerna.

Man må gå till rätta med Karl Marx på en ekonomisk, filosofisk, politisk eller blott egoistisk grund, men det mest utmanande för många är när någon, som Tage Lindbom gör, angriper marxismen utifrån en helhetlig, genomtänkt verklighetssyn och på den grundvalen hävdar, att Marx huvudsakligen hade fel. Detta alldeles oavsett att den världssyn Marx präglade i hög grad var tidsbunden – alltför tidsbunden för att tillåta de långtgående och allmängiltiga slutsatser han drog.

THEDE PALM:

Ålandsfrågan på trettioalet

Efter första världskriget, då Finland och de baltiska staterna lösgjort sig från Ryssland, sökte Sverige skaffa sig suveräniteten över Åland. Ålänningarna själva ville till Sverige, och redan detta var något att taga fasta på: folkens självbestämmanderätt var ett tidens slagord. Men därtill kom försvarspolitiska synpunkter, för vilka Hjalmar Branting med stor värtalighet redogjorde inför Nationer-

nas Förbund. En fientlig främmande makt på Åland skulle genom mineringar kunna spärra svensk sjöfart ute från Bottenhavet. Den skulle i den åländska skärgården kunna dölja en angreppsstyrka, avsedd att landsättas på den öppna svenska kusten. Även flyget började bli aktuellt. Från Åland kunde man nå Stockholm.

NF gjorde i stället Åland till neutralt om-

råde, som inte fick befastas. Ålandskonventionens signatärmakter garanterade att så inte fick ske. Moraliskt stöd fanns alltså tillgängligt för Sveriges försvar mot öster, men det var också allt. Därtill kom att Sovjetunionen, då ännu inte medlem av NF, inte ingick bland signatärmakterna. Långt senare utnyttjade Molotov detta förhållande. Han erkände inte att Sverige hade större rätt än något annat land att lägga sig i hur Åland skulle försvaras, om så behövdes. Sovjetunionen hade i varje fall inte givit några löften att hålla sig borta.

I Sverige hölls frågan om Ålands försvar eller neutralitet levande på både militärt och politiskt håll. 1927 års försvarsplan, som fastställdes av regeringen, förutsåg svenskt ingripande där. Enligt militär bedömning skulle ett sovjetiskt anfall mot Finland automatiskt medföra anfall också mot Sverige. Detta synsätt ligger bakom boken "Antingen – eller", som 1930 redigerades av Helge Jung med starkt inflytande av C A Ehrensvärd. Där framfördes meningen att svenskt försvar i ett sådant krig borde upptagas på finsk mark och redan vid Finlands östgräns.

Hur denna problematik i fortsättningen behandlades på både militärt och politiskt håll skildras uttömmande av professor Wilhelm Carlgren i boken "Varken – eller. Reflexioner kring Sveriges Ålandspolitik 1938–1939" (Militärhistoriska förlaget 1977, capris 45 kr). Det är en sällsynt redig och upplysande bok. Härtill bidrar att Carlgren i sin tjänst i UD kunnat utnyttja tillgängliga källor bättre än någon förut. Hitills har intresset varit mera riktat mot militärerna. Visserligen kan man säga att dessa var nästan fixerade vid Åland – ännu 1944 strax före sin avgång som ÖB, tog general Thörnell åter upp tanken på insats av svensk trupp på Åland. Men militärerna rättade sig hela tiden efter politikerna. Carlgrens bok har, vare sig författaren avsett det eller inte, sin tyngdpunkt i studien av utrikesminister

Sandlers minst sagt egendomliga utrikespolitik.

Kort kan det sägas, att Sandler drev sin politik rörande Åland delvis utanför regeringen, delvis med Per Albin Hanssons begivande, men alltid på något egendomligt sätt oberoende av verkliga förhållanden. Han bortsåg från den finska misstro som fanns mot svenskarnas förmodade avsikter. Han tyckte sig kunna negligera ryssarnas uttalanden om att de inte ville ha några svenska försvarsanstalter på Åland. Han tillät sig – en fantastisk episod – att tillrättavisa ryssarna då de börjat förhandlingar med finnarna om ett byte mellan Hogland och andra öar i Finska viken mot gränsförändringar i Karelen. Denna långtgående politik drev han utan att underrätta vare sig regeringen eller utrikesutskottet.

Å andra sidan var det han som gentemot finnarna yrkade på att Sovjetunionen måste godkänna förändringar i Ålands neutrala status för att Sverige skulle medverka i öarnas försvar. Härmed säkrade han att inga sådana förändringar skulle ske, samtidigt som han begärde tillstånd till dem i Moskva och förhandlade om dem i Helsingfors. Tankegångarna bakom denna politik kan inte ens Carlgren förklara. Författaren betonar flera gånger att allt detta dock bara rörde ett landskap i Finland – det är kanske något snävt, ty inte minst ur militär synpunkt var det ju något speciellt med just det landskapet. Att Carlgren är djupt kritisk mot mannen bakom Ålandspolitiken döljer han inte. Det är begripligt.

Egentligen finns bara ett fel med Carlgrens utmärkta bok. Omslagets baksida har lämnats blank. Där borde stått en presentation av författaren och en resumé av bokens innehåll. Inte minst borde boks titeln fått en kort förklaring, för eventuella köparens skull. Kopplingen till Ehrensvärds "Antingen – eller" är långt ifrån självklar för dem som inte ens hört talas om en debattbok, som kom ut för snart femtio år sedan.